

# **ΒΙΟΗΘΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ<sup>1</sup>**

Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής Νικολάου

Η εποχή μας διακρίνεται για την εύκολη και ευρύτατη διάχυση της πληροφορίας, με αποτέλεσμα συχνά οι ακροατές να γνωρίζουν περισσότερα από τους ομιλητές. Αυτό πιθανότατα να ισχύει και στην παρούσα περίπτωση. Παρά ταύτα, είναι τόσο ασύλληπτο το μέγεθος των εφαρμογών και συνεπειών της Τεχνητής Νοημοσύνης και τόσο ιλιγγιώδης η εξέλιξη της, ώστε στην ουσία δεν υπάρχουν ειδικοί να την αποτιμήσουν κι έτσι ομιλητές και ακροατές στεκόμαστε μπροστά στις εξελίξεις με περισσότερη άγνοια παρά με γνώση.

Μια όμως που μου ζητήθηκε, θα προσπαθήσω, στον διαθέσιμο χρόνο που έχω, να παρουσιάσω κάποιους από τους βασικούς βιοηθικούς προβληματισμούς που συνοδεύουν τις εκπληκτικές όντως ανακαλύψεις και εφαρμογές της τεχνολογίας.

## **Ουσία, σημασία, επικαιρότητα**

Η Τεχνητή Νοημοσύνη αναντίρρητα είναι το ιδιοφυέστερο επίτευγμα της ανθρώπινης ιστορίας, κάτι το αξιοθαύμαστο από μόνη της, με τεράστια δύναμη, απεριόριστες δυνατότητες και ανεξάντλητες δεξιότητες, που ξεπερνούν τα ανθρώπινα μέτρα και τις ανθρώπινες εκτιμήσεις. Ολόκληρη η ανθρωπότητα στέκεται μπροστά στη νέα πραγματικότητα με ενθουσιασμό, δέος, αλλά και φόβο περίσκεψη και επιφυλακτικότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στα περσινά (2024) βραβεία Nobel της Φυσικής και της Χημείας, από τους πέντε βραβευθέντες, οι τέσσερεις δεν είναι φυσικοί ή χημικοί, αλλά ερευνητές εξειδικευμένοι στην Τεχνητή Νοημοσύνη<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Βιβλιοπαρουσίαση συλλογικού τόμου Δρ. Ευριπίδη Στυλιανίδη, Τεχνητή Νοημοσύνη: Ανθρώπινα δικαιώματα, Δημοκρατία και Κράτος Δικαίου, Αμφιθέατρο ΩΔΕΙΟΥ Αθηνών, 8.10.2025.

<sup>2</sup> Burdick, A./ Miller, K., Computed Science, The New York Times, 13.10.2024.

Η Μηχανική Ευφυΐα διεισδύει στα πάντα και διαμορφώνει εκ βάθρων την καθημερινότητα, τις σχέσεις, τη λειτουργία της κοινωνίας. Επηρεάζει την εκπαίδευση, την εργασία, τον σύνολο βίο του ανθρώπου. Συνδυάζει πλούσια ευεργετική δράση με έντονο προβληματισμό. Μιμείται τη γνωστική λειτουργία του ανθρώπου, αυτονομείται και την επαυξάνει, με αποτέλεσμα να παρεμβαίνει δυναμικά και στην ανθρωπινή οντολογία. Όλα αλλάζουν και μάλιστα δραστικά και με ξέφρενους ρυθμούς.

Η μηχανική ευφυΐα διαθέτει πλέον δύναμη σκέψης και λογικής με τα εξής εντυπωσιακά ανθρώπινα χαρακτηριστικά, μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που σαφώς υπερτερεί του ανθρώπου:

- (α) Ασύλληπτη μνήμη και ευρύτατη γνώση
- (β) Δυνατότητα επεξεργασίας θεμάτων σε όλο το γνωστικό φάσμα
- (γ) Εντυπωσιακά ταχύτατη και ευέλικτη δημιουργική σκέψη
- (δ) Οι ευφυείς μηχανές δεν κουράζονται, δεν γηράσκουν. Αντίθετα, διαρκώς ανανεώνονται. Μειώνονται οι ατέλειές τους, αυξάνονται τα πλεονεκτήματά τους, εξελίσσονται ταχύτατα.
- (ε) Διαλέγονται με ψυχραιμία, χωρίς εμπάθεια, θυμό, ύβρεις, χαρακτηρισμούς, χωρίς εκτροπές συμπεριφοράς.

Αυτή η δυνατότητα του άμεσου διαλόγου με την έξυπνη μηχανή δημιουργεί την ψευδαίσθηση μιας υπερανθρώπινης, υπερευφούς οντότητας, την οποία υποχρεωτικά θαυμάζεις και με την οποία δεν μπορείς να συγκριθείς ούτε να την ανταγωνισθείς ούτε να την υπερβείς, αλλά μόνο να εμπιστευθείς και απόλυτα να υποταχθείς. Ο κίνδυνος ο άνθρωπος να λιγοστεύει και να φτωχαίνει, χωρίς να το καταλαβαίνει, δεν είναι ευκαταφρόνητος.

Αυτό που διακυβεύεται με την ορμητική διείσδυσή της στην καθημερινότητά μας είναι αφενός μεν ο βίος, η προστασία των δεδομένων και οι διανθρώπινες σχέσεις σε όλα τα επίπεδα, αφετέρου δε και κυρίως ο άνθρωπος, η συνείδηση, η ταυτότητα, η ελευθερία του.

Οι πρόσφατες συνεντεύξεις και αναρτήσεις στα μέσα μαζικής δικτύωσης των κορυφαίων ειδικών, του Geoffrey Hinton, του Mustafa

Suleyman, του Sam Altman και μόλις προχθές του διάσημου οικονομολόγου Branco Milanović δείχνουν ότι η ανησυχία και ο προβληματισμός δεν απασχολούν μόνον τους κινδυνολόγους αλλά και τους ειδικούς τεχνοκράτες. Το μέλλον δεν είναι εύκολα προβλέψιμο ούτε και εύκολα ελέγξιμο και διαχειρίσιμο.

### **Βιοηθικά ζητήματα νομικής φύσεως**

Ο προσδιορισμός του οντολογικού status των μηχανών, δηλαδή εάν θα μπορούσαν οι μηχανές να θεωρηθούν ηθικά πρόσωπα έναντι των οποίων έχουμε υποχρεώσεις και τα οποία φέρουν ή όχι ευθύνη σε περίπτωση λάθους, έρχεται για πρώτη φορά στο προσκήνιο του νομικού προβληματισμού. Υπό την έννοια αυτήν, συζήτηση προκύπτει για τους απαραίτητους περιορισμούς που πρέπει να τίθενται κατά τον σχεδιασμό τους, όπως και το ποιες ανθρώπινες δράσεις θα ήταν επιτρεπτό να ανατεθούν σε ευφυείς μηχανές και ποιες όχι. Η απουσία τυχειότητας στις μηχανές μάς υποχρεώνει να προσδιορίσουμε με διαφορετικό τρόπο ένα ηθικό status γι' αυτές.

Επιπλέον, δεδομένου ότι υπάρχει ή δυνατότητα να λαμβάνονται ουσιώδεις αποφάσεις (ιατρικές, δικαστικές, εργασιακές, οικονομικές, πολιτικές κ.λπ.) μέσω αυτοποιημένων διαδικασιών, η Τεχνητή Νοημοσύνη συνιστά απειλή για την ελεύθερη βούληση και αυτονομία του ατόμου, η οποία περιορίζεται από την αυθεντία του μηχανήματος. Το ζητούμενο είναι η μηχανική ευφυΐα να υποβοηθεί και όχι να υποκαθιστά τον γιατρό, τον δικαστή, τον εργοδότη, τον δημοσιογράφο, τον πολιτικό κ.λπ., πράγμα όχι και τόσο εύκολο.

Προβλήματα, όπως διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων, προστασία από παραπληροφόρηση, παραπλάνηση και υποκλοπές, ζητούν πλέον τη δύσκολη αλλά και αναγκαία λύση τους.

### **Επιδράσεις στην ανθρώπινη οντολογία**

Αλλά και ο άνθρωπος αλλάζει ή μάλλον τον αλλάζουμε αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα. Και μόνο που μαγεύεται από τη μέθη της δημιουργίας του εικονικού ειδώλου του, όπως την επιχειρεί, έχει ήδη υποστεί αλλαγή. Η αξιοπρέπειά του υποβαθμίζεται, καθώς νιώθει κατώτερος από το κατασκευάσματά του, εξαντλείται δε στα δικαιώματά του,

τα οποία εντελώς ανεύθυνα τα έχει εκχωρήσει στον μηχανικό συνομιλητή του. Ηθικό πλέον δεν θεωρείται ό,τι προάγει την αξία του, αλλά ό,τι ικανοποιεί τις φιλοδοξίες, την ευχαρίστηση, τα θελήματα, τα δικαιώματά του.

Ο κίνδυνος του απόλυτου εθισμού, της απροϋπόθετης εξάρτησης, της αποκοινωνικοποίησης, της ατροφίας της αυτόνομης σκέψης, της απώλειας της αυτεξουσιότητας, της παραπλάνησης και της υποδούλωσης σε ψευδαισθήσεις και φαντασιώσεις είναι λίγες από τις συνέπειες που εκθετικά πολλαπλασιάζονται σε μέγεθος και αριθμό με την τεχνολογική εξέλιξη των σκεπτόμενων μηχανών.

Τί από όλα αυτά είναι αντικειμενικά σωστό, ποιο είναι το βάθος και οι συνέπειες του επιτεύγματος κανείς δεν γνωρίζει. Όλα είναι εκτιμήσεις. Στην αξιολόγηση αυτήν και οι ειδικοί στην τεχνολογία δεν είναι ειδικοί. Πάντως τα πάντα αλλάζουν, και ο κόσμος, και η κοινωνία και ο άνθρωπος. Κάτι καινούργιο φτιάχνεται με ασύλληπτους ρυθμούς και με απίστευτες δυνατότητες. Το είδωλο του μετα-ανθρώπου είναι πλέον ορατό στον ορίζοντα των επικείμενων σεισμικών εξελίξεων. Απλά, δεν γνωρίζουμε τα χαρακτηριστικά του.

### **Ανάγκη ελεγκτικού μηχανισμού**

Η ανάγκη αφενός μεν αντικειμενικής αξιολόγησης ενός θέματος με τεράστια συναισθηματική και πρακτική φόρτιση και αφετέρου επινόησης ασφαλούς ελεγκτικού μηχανισμού βιοηθικού, δεοντολογικού, νομικού και φυσικά πολιτικού χαρακτήρα, είναι προφανής.

Λόγω της τεράστιας δύναμης επιβολής που διαθέτει η Τεχνητή Νοημοσύνη, αν δεν καταφέρουμε να της επιβληθούμε, αυτή θα κυριαρχήσει επάνω μας με απρόβλεπτες συνέπειες. Πρέπει οπωσδήποτε να βρούμε τρόπο να την ελέγξουμε και μάλιστα σωστά, ώστε να παραμείνει πολύτιμο εργαλείο με τεράστια ευεργετική δημιουργικότητα, πράγμα καθόλου εύκολο, διότι η δύναμη επιβολής της μοιάζει ακατανίκητη, και όπως συνηθίζεται να λέγεται *innovation eats regulation for breakfast*.

Προφανώς, ο έλεγχος δεν μπορεί να γίνει με εμφυτεύσιμα τσιπάκια (neurolink) ούτε με επιλογές που στηρίζονται σε οικονομικά συμφέροντα ούτε από μια κοινωνία και βρίσκεται σε παρακμή, βυθισμένη σε σκάνδαλα διαφθοράς, που δεν σέβεται τον ίδιο τον εαυτό της, τον άνθρωπο, που δεν καταλαβαίνει την πραγματική αξία της. Θα μπορούσε πιθανότατα να το πετύχει μια ευφυΐα δυνατότερη από αυτήν που επινόησε την τεχνητή ευφυΐα, αλλά ευφυΐα που θα χαρακτηρίζεται από νοημοσύνη, αρετή, ηθική. Όταν αμφισβητείται ή περιφρονείται η ψυχή και η συνείδηση, όταν ο άνθρωπος εκφυλίζεται σε μονοδιάστατη βιολογική ύπαρξη ή σκεπτόμενη και μόνον μηχανή, στην ουσία υπολογιστική μηχανή, τότε στερείται του θησαυρού της νοημοσύνης, τού μόνου που μπορεί να διαχειρισθεί δημιουργικά και αποτελεσματικά την ευφυΐα του.

Για τον λόγο αυτόν, πρωτίστως πρέπει να ελέγξουμε τους εαυτούς μας. Η ηθική ποιότητα πλέον επιβάλλεται από την Τεχνητή Νοημοσύνη ως όρος επιβίωσης του ανθρώπου. Η ανάγκη για παράλληλη καλλιέργεια των ανθρωπιστικών επιστημών είναι επιτακτική. Κάποιος πρέπει να βοηθήσει, να «κατηχήσει» τα chatbots, ώστε να λειτουργούν με κάποια ενσυναίσθηση, να μη μπορούν να διαπράξουν το κακό. Ίσως αυτό να είναι η πρόκληση και η ευκαιρία της Εκκλησίας, να ανοίξει τον νου στις σύγχρονες προκλήσεις, τα μάτια στη αλήθεια της, την καρδιά στην εμπειρία και αποστολή της και τα χέρια της στον κόσμο και έτσι να αξιοποιήσει τον θησαυρό της.

Τελικά, ο έλεγχος του ατίθασου υπερ-κατασκευάσματος είναι η νέα μεγάλη πρόκληση, αυτό που θα αναδείξει και την ανυπέρβλητη αξία και υπεροχή του ανθρώπου. Προφανώς, η φυσική ευφυΐα που τώρα απαιτείται για τον έλεγχο της Τεχνητής, είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτήν που χρειάστηκε να την επινοήσει και να την κατασκευάσει.

### **Δυσκολία και διέξοδος**

Η επικινδυνότητα της Τεχνητής Νοημοσύνης κρύβεται πίσω από τρεις σημαντικές δυνατότητες, που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής:

(α) να προγραμματίζει, να αναπαράγει και να βελτιώνει τον εαυτό της.

(β) να έχει πρόσβαση μέσω του διαδικτύου σχεδόν σε όλες τις υπηρεσίες στον πλανήτη.

(γ) να μπορεί να επικοινωνεί με άλλα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης και να ανταλλάσσει πληροφορίες ή και να αναβαθμίζεται με νέο αλγόριθμο.

Αυτές τις δυνατότητες τις έχει και παρά την επικινδυνότητά τους, εφαρμόζονται χωρίς ευρεία συναίνεση ή κάποιο πρωτόκολλο ελέγχου.

Η αλήθεια είναι ότι ο έλεγχος της Τεχνητής Νοημοσύνης είναι μεν το ζητούμενο και απολύτως αναγκαίο, στην πράξη όμως είναι πολύ δύσκολος, ίσως και ανέφικτος.

Τούτο διότι:

(α) Δεν μπορούμε να περιορίσουμε ένα εργαλείο, το οποίο έχει εκπαιδευτεί να υπερβαίνει κάθε περιορισμό.

(β) Δεν μπορούμε να νικήσουμε μια ευφυΐα, ή οποία έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει το σύνολο της υπολογιστικής δύναμης όλων των συσκευών στο διαδίκτυο.

(γ) Δεν μπορούμε να αποκλείσουμε έναν αλγόριθμο, όταν έχει διαχυθεί παντού στο διαδίκτυο.

Ο μόνος τρόπος για να γίνει κάτι τέτοιο θα ήταν να καταργηθεί το internet, να σβήσουν όλοι οι υπολογιστές, να σταματήσει το ηλεκτρικό δίκτυο παγκοσμίως και να γίνουν εξ υπαρχής τα πάντα format. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι κάτι τέτοιο ούτε εφικτό είναι, εάν δε συνέβαινε, θα προκαλούσε το απόλυτο χάος και θα ήταν κυριολεκτικά καταστροφικό για την ανθρωπότητα, τον πολιτισμό, την ίδια τη ζωή.

Ο καθηγητής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης Nick Bostrom σε ομιλία του με τίτλο: «Τί θα συμβεί όταν οι computers γίνουν εξυπνότεροι από εμάς;»<sup>3</sup>, υποστηρίζει ότι πρέπει να δράσουμε λαμβάνοντας υπόψη ότι η τεχνητή υπερνοημοσύνη (ASI) δεν θα υπάρχει τρόπος να ελεγχθεί ως προς τους στόχους της και θα μπορούσε, όπως εμείς νικήσαμε, εξημερώσαμε ή υποτάξαμε και αφανίσαμε τα

---

<sup>3</sup> <https://youtu.be/MnT1xgZgkpk?si=k00tFmlWmd0N9uTS>

κατώτερα σε ευφυΐα είδη στον πλανήτη, έτσι να συμβεί και με μια ευφυΐα ανώτερη από τη δική μας.

Η λύση δεν είναι να αντιπαρατεθούμε με αυτήν την πανίσχυρη και πολύ πιο «έξυπνη», ικανή και δυνατή από εμάς μηχανή, αλλά όπως της εμφυτεύσαμε την ευφυΐα, να της μάθουμε ηθικές αρχές (και όχι απλά σκέψεις), όπως η μηχανική ταπείνωση και κατανόηση, η έκφραση αγάπης, η επιτέλεση του αγαθού και η αδυναμία διάπραξης του κακού, έτσι ώστε να είμαστε σίγουροι ότι θα τις υπηρετήσει.

Αυτό είναι το σημείο που η Εκκλησία, αντί να απέχει, θα μπορούσε ενδεχομένως να «κατηχήσει» τον αλγόριθμο, να συμβάλει στην κατάλληλη εκπαίδευσή του.

### **Τελική σκέψη, συμπέρασμα**

Θα κλείσω την ομιλία μου με μία τελική σκέψη.

Φαίνεται πως στην όλη τεχνολογική μας εξέλιξη συχνά δεν υπάρχει ούτε λόγος-αιτία ούτε λόγος-λογική. Υπάρχει ευφυΐα, και μάλιστα πολύ μεγάλη, με υπολογιστικά χαρακτηριστικά, αλλά όχι σοφία, ούτε μικρή. Για κάποιον λόγο αγωνιζόμαστε να κατασκευάσουμε δημιουργήματα που, αντί να υποκαθιστούν τις ανθρώπινες λειτουργίες, τελικά θα αντικαταστήσουν τον άνθρωπο, στην ουσία θα τον καταργήσουν. Αυτός είναι και ο μεγάλος κίνδυνος· να χάσει ο άνθρωπος τη συνειδήσή του.

Αντί να προσπαθούμε να βελτιώσουμε αυτό που είμαστε, επιδιώκουμε να γίνουμε αυτό που θέλουμε να κατασκευάσουμε. Θέλουμε να γίνουμε κάτι άλλο από αυτό που είμαστε. Θέλουμε το ρομπότ περισσότερο από την ταυτότητά μας, από τον πολιτισμό, τη φιλοσοφία, την τέχνη, την πίστη, τον Θεό, το πνευματικό γονιδίωμά μας. Έτσι, μετατίθεται ο προσανατολισμός και ο προσορισμός του ανθρώπου. Μήπως τελικά το πρόβλημα βρίσκεται στο ότι η τεχνολογία προχωρεί ασυνόδευτη από τις ανθρωπιστικές επιστήμες; Στα αυτιά μου ηχεί η προτροπή του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου: «Μὴ μείνωμεν, ἀδελφοί, ὅπερ ἔσμεν, ἀλλ' ὅπερ ἤμεν γενώμεθα»<sup>4</sup>. Ίσως το μέλλον μας να είναι η ανακάλυψη της αρχικής ταυτότητάς μας, της αλήθειας μας.

---

<sup>4</sup> Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ ἅγια Φῶτα, ΕΠΕ 5, σ. 72.

Η λεωφόρος της ΤΝ δεν φαίνεται να έχει όριο ταχύτητας. Για να φτάσουμε στον προορισμό μας με ασφάλεια, χρειάζονται καλά φρένα και τιμόνι. Αυτό είναι η Βιοηθική.